

Públic

L'OCULTADA CAUSA DEL FRACÀS DE LA UNIÓ EUROPEA EN LA PROVISIÓ DE LES VACUNES ANTI COVID-19

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra, Professor de Health and Public Policy a The
Johns Hopkins University i Director del JHU-UPF Public Policy Center

26 d'abril del 2021

Una de les característiques de les principals institucions de la Unió Europea (des de la Comissió Europea al Parlament Europeu) és que han estat governades durant la major part de la seva existència per una majoria conservadora-liberal que creu ferventment en el dogma neoliberal, plenament compromesa amb l'existència i **extensió de la globalització mundial de l'activitat econòmica i impulsora de polítiques d'equilibri pressupostari a nivell nacional (mitjançant l'austeritat en la despesa pública) subjecte a les regles del capital financer dictades pel Banc Central Europeu. Aquestes polítiques -com ara les d'austeritat de despesa pública- van debilitar els serveis públics de l'Estat del Benestar (com**

ara els sanitaris, els de salut pública i els socials, entre d'altres) de gran part dels països de la UE (i, molt en especial, dels del sud d'Europa), cosa que **va disminuir la seva capacitat de respondre a la pandèmia i protegir la població enfront dels seus estralls. La privatització de la sanitat pública, estimulada per les seves polítiques neoliberals, ha causat un enorme dany a la població,** ja que- previsiblement- els serveis privats han tingut una eficàcia limitada enfront de la pandèmia.

Una altra conseqüència del neoliberalisme de l'establishment polític europeu ha **estat l'enorme fracàs de la provisió de vacunes a la UE.** Per tal de resoldre la urgent necessitat de vacunar la població europea, **es van seguir les sacrosantes lleis del mercat** i es va intentar adquirir a bon preu les vacunes a les empreses farmacèutiques que les produeixen. Havia passat una cosa semblant abans amb l'adquisició de mascaretes i ventiladors al mercat internacional. El resultat d'aquesta fe en el mercat global per adquirir les vacunes contra la COVID-19 **ha afavorit clarament les empreses farmacèutiques productores** (posseïdores del monopoli del mercat a causa del dret de propietat privada, és a dir, de les patents, atorgades precisament pels Estats i per les institucions reguladores dels mercats internacionals) **a costa de les poblacions dels països desenvolupats i, especialment, dels països en vies de desenvolupament que més les necessiten. Això es deu al fet que aquestes empreses van**

avantposar l'objectiu d'optimitzar els seus beneficis a tota la resta, i van respondre amb celeritat al millor pagador, incomplint fins i tot el calendari d'entrega acordat amb compradors com la UE, que va creure que havia fet una bona compra a un bon preu, fins a constatar que havia estat descartada per disposar de compradors que van oferir millors preus.

El recent canvi de la política de l'establishment de la UE: la prohibició de les exportacions

L'enorme fracàs que va suposar la resposta neoliberal de la Comissió Europea (i de la majoria del Parlament Europeu) a la pandèmia ha fet variar la seva postura i s'ha vist forçada a suspendre la seva fe en el lliure mercat, intervenint-lo mitjançant la prohibició a les indústries farmacèutiques d'exportar les vacunes produïdes al territori de la UE a països que no hi pertanyen. S'ha convertit així al nacionalisme més intervencionista que s'oposa al fet que s'exportin vacunes produïdes a la UE, limitant les lleis del mercat a les seves fronteres. El problema amb aquesta postura és que deixa els Estats com Espanya (que té nul·la producció de vacunes i d'altres elements i materials imprescindibles per contenir la pandèmia) en una posició molt dèbil.

Com es pot resoldre el greu problema de la falta de vacunes. La necessitat de ser coherents. Ens trobem o no en una guerra contra el virus?

L'enorme escassetat de vacunes que està patint **la UE exigeix dues respostes que no estan sent considerades encara per part de l'establishment europeu, però que es veuran obligats a fer-ho si hi ha prou pressió popular perquè es faci. Una primera resposta passaria per eliminar les barreres que dificulten la producció de vacunes contra la COVID-19 així com altres productes essencials. I això requereix eliminar les patents -els drets de propietat- dels actuals productors per permetre que Espanya, per exemple, les produeixi massivament, incentivant o forçant les empreses farmacèutiques del seu territori a produir-les.** En realitat, la suspensió d'aquests drets d'explotació s'hauria de fer a nivell mundial, i autoritzar qualsevol país o grup de països a produir-les. **Es disposa de prou matèria primera i coneixement científic per poder fer-ho a qualsevol indret del món.** L'evidència d'això és contundent, tot i el que assenyalen les empreses farmacèutiques, el monopoli de les quals els està reportant uns enormes beneficis.

Aquesta postura, que compta avui amb el suport de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), 100 països (entre ells el Vaticà), les principals associacions internacionals de salut pública i, més recentment, 170 Premis Nobel i exmandataris de governs com ara Gordon Brown, del Partit Laborista britànic, François Hollande, del Partit Socialista francès, y Jose Luís Rodríguez Zapatero, del PSOE,

entre d'altres, **està liderada al Parlament Europeu pel grup parlamentari de les esquerres *The Left* (al qual pertanyen els partits i espais polítics com ara Unidas Podemos, a l'esquerra del grup parlamentari socialista)**, suport que s'està expandint a mesura que la **població -a la qual se li ha demanat enormes sacrificis- està exigint respostes més eficaces i contundents per resoldre el problema de l'escassetat de vacunes**. És sorprenent que el mateix establishment polític conservador neoliberal (en què incloc amplis sectors de l'antiga socialdemocràcia, convertida al socioliberalisme) que **utilitza constantment l'eslògan que "*ens trobem en un estat de guerra contra el virus*" (a fi de justificar els enormes sacrificis socials i econòmics exigits a la població) s'oposi** al fet que es prenguin mesures per guanyar-la. **I és decebedor que el govern espanyol no doni suport a aquesta mesura, malgrat el suport del seu soci de govern -Unidas Podemos- i també, per cert, de la majoria dels votants i militants del PSOE**. **L'excessiva influència del seu equip econòmic d'orientació socioliberal està obstaculitzant l'aprovació d'aquesta mesura que permetria que es produïssin massivament vacunes a Espanya en qüestió de mesos**. No dubto que a la XXVII Cimera Iberoamericana que s'està celebrant a Andorra, la voluntat del president Pedro Sánchez és la d'ajudar els països llatinoamericans (la població dels quals, que representa el 8,4% de la població mundial, ha assumit el 28,7% de les morts per la pandèmia)

a controlar la pandèmia mitjançant l'enviament de vacunes a aquell continent. Ara bé, **la millor mesura per això seria permetre que aquests països puguin fabricar les vacunes contra la COVID-19 que ja han demostrat la seva eficàcia, ja que tenen el coneixement, instruments i materials per fer-ho.** Ajudar-los enviant vacunes com ha proposat el president a la conferència a la Cimera Iberoamericana és insuficient.

La incoherència (hipocresia) de l'establishment conservador-liberal europeu. Exigeixen enormes sacrificis a la població però no a aquells que podrien acabar amb la pandèmia

La incoherència (alguns en dirien hipocresia) del discurs de l'establishment europeu és enorme. Repeteixo que a les poblacions europees se'ls exigeix, amb raó, enormes (insisteixo, enormes) sacrificis pel que fa a mobilitat, confinaments i d'altres mesures per intentar contenir la pandèmia; i aquests sacrificis impliquen també enormes costos econòmics. No s'havia imposat mai abans tant de sacrifici a la població europea (i mundial), i l'establishment i els governs europeus intenten justificar-ho proclamant que "*ens trobem en guerra contra el virus*". **S'imagina el lector que en una situació de guerra els Estats toleressin que les empreses armamentístiques del país dictessin el tipus de producció i els preus dels seus productes?** Això no ha passat mai. Allò que es considera el bé comú -la supervivència de la població- s'avantposa a tota la resta. Per què

no s'aplica ara aquest principi? Per què s'avantposen els interessos de les empreses farmacèutiques productores de les vacunes contra la COVID-19 eficaces (el finançament de la seva investigació, per cert, ha estat primordialment públic, i se'ls ha atorgat posteriorment el privilegi de monopolitzar la producció a través de les patents) per sobre dels interessos de la població? **És escandalós que es permeti i posa en evidència la hipocresia de l'establishment europeu. El seu gran temor és que anul·lar aquesta propietat privada, amb la suspensió de les patents (cosa que obligaria a avantposar el bé comú als interessos comercials), crearia un precedent que pot arribar a qüestionar la legitimitat del neoliberalisme que tant ha beneficiat les elis econòmiques, financeres, polítiques i mediàtiques que regeixen i dominen la UE. Aquesta és la realitat que es pretén ocultar. Hi ha un gran temor que l'enuig popular pugui qüestionar el dogma tan estès i del qual les minories que representen tant se n'han beneficiat.**

Per què no es discuteix la suspensió de les patents a Espanya. La necessitat del canvi en el sistema productiu: cap al New Deal Social

Aquesta suspensió temporal de les patents mentre duri la pandèmia serviria també per estimular un canvi profund en l'economia espanyola, excessivament orientada cap a la producció i el consum de béns i serveis de sectors benestants i poc enfocada cap a l'economia

del benestar de la majoria de població. La pandèmia ha deixat al descobert les enormes carències d'aquesta última a Espanya. **És urgent que es desenvolupi una economia que avantposi les necessitats de la població i el seu desig de felicitat i qualitat de vida a tota la resta. Tenim evidència que han estat els països europeus (els escandinaus, en concret), que presten una major atenció al benestar social (amb l'objectiu de corregir les desigualtats socials), els que han tingut més èxit en la contenció de la pandèmia i en la reactivació econòmica.** Els països escandinaus governats durant la major part del període després de la II Guerra Mundial per partits compromesos amb **polítiques públiques redistributives, imprescindibles per al màxim desenvolupament dels seus Estats del Benestar, tenen menys desigualtats socials i de gènere i menor taxa de mortalitat per COVID-19 que la majoria de països de l'Europa Occidental.** Avís important: per analitzar el grau d'eficàcia d'un país en el seu control de la pandèmia cal mirar els indicadors de gravetat de la pandèmia (com ara la taxa de mortalitat per COVID-19) acumulats, és a dir, durant tota la pandèmia, i no només en un període concret. Des d'aquest punt de vista, el millor indicador és el número de morts per COVID-19 per cada 100.000 habitants des que va començar la pandèmia. **Si l'analitzem, podem veure que aquells països amb menys desigualtats tenen menys mortalitat per COVID-19.** Les dades parlen per sí soles: si utilitzem el conegut indicador de

desigualtat de rendes, el **coeficient de Gini (a menys valor, menor és la desigualtat) podem veure que Noruega (25,4) Dinamarca (27,5) i Finlàndia (26,2), tenen tots ells valors més baixos que Espanya, amb un coeficient de Gini de 34 (un dels països més desiguals en aquesta comunitat). El nombre de morts per COVID-19 per cada 100.000 habitants a Noruega és de només 12,9, a Dinamarca 42,8 i a Finlàndia 15,8, xifres molt més baixes que Espanya, on la taxa puja fins a 163 (un dels països de la UE-15 amb major taxa de mortalitat per COVID-19) (per expandir aquest punt veure "[El trumpismo y sus consecuencias para Madrid y para España](#)", *Público*, 15.04.21).**

Un exemple d'aquesta incoherència i mala gestió és el govern de la Comunitat de Madrid presidit per Ayuso

Passa quelcom semblant, per cert, pel que fa a desigualtats de gènere, essent aquests països els que també tenen menys desigualtats. En tots ells, i com a resultat d'un compromís polític per prioritzar el social i el públic, **han mostrat que una economia que valora el bé comú té millors indicadors de benestar que les societats més liberals, que avantposen el benestar individual sobre el col·lectiu. I això, per cert, repercuteix en el seus indicadors d'eficiència econòmica.**

Això em porta a subratllar l'altre gran error de la direcció de la UE (que comparteix amb el trumpisme), que separa el control de la pandèmia de la recuperació econòmica, creient que la segona cosa és possible sense la primera. Aquesta postura està del tot desacreditada, tot i que continua vigent en amplis sectors de les dretes a Espanya, com ara Vox i la branca Ayuso al PP, així com a C's. **Aquells països que s'han pogut recuperar econòmicament han estat aquells que han estat més exitosos en el control de la pandèmia, com els esmentats anteriorment, realitat que també queda demostrada a Espanya a la Comunitat de Madrid, on el seus governants -seguint la ideologia trumpiana que sostenen- han relaxat o ignorat les mesures de salut pública (amb el suposat fi de recuperar l'activitat econòmica), han obtingut com a resultat una de les majors taxes de mortalitat per COVID-19 sense aconseguir una major recuperació econòmica.**

La necessitat de canviar el model productiu: el New Deal Social

En aquest sentit, és molt interessant observar el que està tenint lloc als EUA, el bressol del trumpisme i on, com a resposta a aquest, ha sorgit una mobilització de protesta liderada per les esquerres que està influenciant les postures de l'administració Biden en la direcció suggerida en aquest article. **Les seves polítiques públiques podrien definir-se com de promoció del New Deal Social, en què les**

inversions a l'Estat no es fan només en les àrees que han rebut més atenció els últims anys, com ara la digitalització i transició ecològica, sinó també en l'àrea social, assenyalant explícitament que el Quart Pilar de l'Estat del Benestar (és a dir, els serveis d'ajuda a les famílies, com ara escoles bressol a partir dels 0 anys i serveis d'atenció a les persones dependents, tant domiciliaris com residencials), per exemple, és tan important per a la recuperació econòmica com la millora del sistema de transports. En aquest sentit, els canvis de polítiques públiques pel que fa a recuperació econòmica a la UE amb la transferència de 140.000 milions d'euros a Espanya (tot i ser insuficients) poden ser un element important **si es prioritza la correcció de l'enorme (insisteixo, enorme) endarreriment social del país.**

Per què la suspensió de les patents de les vacunes contra la COVID-19 és essencial per al control de la pandèmia

Un dels fets àmpliament documentats és que el virus causant de la pandèmia muta constantment, i apareixen variants cada cop més perilloses que les anteriors, ja sigui perquè són més contagioses o perquè són més malignes, o ambdues coses alhora. I aquestes noves variants podrien ser més resistents a les vacunes que avui existeixen que les anteriors. **Per això l'actitud dominant en el pensament neoliberal de l'individualisme**

egoista que només es preocupa de la seva situació personal és suïcida, ja que és impossible resoldre el problema de la pandèmia a no ser que es resolgui a nivell mundial. Els EUA o Europa poden assolir nivells de vacunació elevats i, malgrat això, estaran amenaçats per noves onades de contagi a causa de noves variants del virus resistents a les vacunes conegudes que poden aparèixer als països a on la pandèmia encara existeix.

En aquest sentit, cap país no pot resoldre la pandèmia per si sol. I és en aquest punt on queda clar que la solidaritat mundial, que permetria a tots els països o grups de països produir les seves pròpies vacunes, és la millor estratègia per resoldre la pandèmia a cada país. L'establishment conservador-liberal que dirigeix la Unió Europea (i el govern espanyol), que s'oposa a aprovar la suspensió de les patents, hauria de saber que fins i tot en cas que es poguessin vacunar percentatges de la població prou elevats per aconseguir la "immunitat de ramat", continuaria sense eliminar totalment els efectes de la pandèmia, ja que l'existència del virus a d'altres indrets del món podria fer que tornés a aparèixer a Europa (inclosa Espanya). La solidaritat mundial és més necessària que mai, ja que la vida i benestar d'un mateix depèn de la vida i benestar de tots. L'evidència científica que dona suport a aquesta

postura és aclaparadora. I hi ha recursos més que suficients per poder-ho fer.